Kognitivna reevaluacija: adaptivna regulacija emocija ili rekonstrukcija značenja?

*Takejasu Kavabata**

Fakultet psihologije, Univerzitet Šokej Gakuin, Japan

Primljeno: 29. maja 2026.
Prihvaćeno: 15. jula 2026.
Objavljeno: 30. septembra 2026.

Za citiranje:
Kavabata T. Kognitivna reevaluacija: adaptivna regulacija emocija ili rekonstrukcija značenja? *Psychotherapy Science Today*. 2026;2(3):12–18.
https://doi.org/10.64435/AGIR5284

OPEN ACCESS

© Author(s), CC BY-NC 4.0

Apstrakt

Cilj Ovo istraživanje je imalo za cilj da preispita funkciju kognitivne reevaluacije, koja se tradicionalno smatra adaptivnom strategijom regulacije emocija.

Metod U istraživanju je učestvovalo 169 japanskih zatvorenika muškog pola, uključujući počinioce nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela (n = 52) i počinioce krađe (n = 117). Merni instrumenti su uključivali Bas–Perijev upitnik agresije *(Buss-Perry Aggression Questionnaire, BPAQ)*, Upitnik regulacije emocija *(Emotion Regulation Questionnaire, ERQ)*, Keslerovu skalu psihološkog distresa K6 *(6-item Kessler Psychological Distress Scale)* i Uravnoteženi inventar socijalno poželjnog odgovaranja *(Balanced Inventory of Desirable Responding, BIDR)*.

Rezultati U poređenju sa počiniocima krađe, počinioci nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela pokazali su značajno više skorove na skalama besa i reevaluacije, uz niži subjektivni stres povezan sa poslom, porodicom i životom u zajednici. Nije pronađena značajna razlika među grupama u pogledu supresije. Povećana sklonost ka reevaluaciji, uočena kod počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela, nije se mogla u dovoljnoj meri objasniti upravljanjem utiskom, a pokazala je samo delimičnu povezanost sa samoobmanom.

Zaključci Ovi nalazi ukazuju na to da reevaluacija možda ne služi isključivo kao adaptivna strategija za smanjenje negativnih emocija. Koegzistencija povišenog besa, izraženije reevaluacije i nižeg subjektivnog stresa ukazuje na to da visok nivo kognitivne reevaluacije ne bi trebalo automatski tumačiti kao pokazatelj adaptivnog psihološkog funkcionisanja. Jedna hipoteza koja proizilazi iz ovih nalaza jeste da neki odgovori zabeleženi pomoću upitnika ERQ mogu odražavati procese rekonstrukcije značenja koji smanjuju subjektivnu nelagodnost, uz istovremeno očuvanje samodosledne interpretacije sopstvenog ponašanja.

Ključne reči: kognitivna reevaluacija; regulacija emocija; adaptivno funkcionisanje; počinioci nasilnih dela; bes.

Uvod

Bes je jedan od glavnih faktora koji podstiču agresivno ponašanje, a eksperimentalna istraživanja i meta-analize su više puta pokazale da izazivanje besa ili negativnog afekta dovodi do pojačanih agresivnih reakcija [1, 2]. Zbog toga se prepoznavanje i upravljanje besom smatraju važnim komponentama programa prevencije recidivizma za počinioce krivičnih dela, kao i maloletne počinioce. U intervencijama zasnovanim na kognitivno-bihejvioralnoj terapiji (KBT), koje trenutno predstavljaju dominantan pristup u mnogim zemljama, prepoznavanje besa, identifikacija okidača, reevaluacija i obuka veštinama rešavanja problema smatraju se centralnim komponentama intervencije [3, 4].

Jedna od strategija regulacije emocija koja se tradicionalno naglašava u upravljanju besom jeste reevaluacija. U istraživanjima regulacije emocija, reevaluacija se generalno smatra jednom od najadaptivnijih strategija [5, 6]. Reevaluacija se razume kao proces koji menja emocionalne reakcije promenom značenja koje se pripisuje situacijama, čime se podstiče psihološka adaptacija. U programima rehabilitacije zatvorenika zasnovanim na KBT-u, sticanje veština kognitivne reinterpretacije i regulacije emocija takođe predstavlja važnu komponentu intervencija, posebno kod osoba sklonih nasilju.

Međutim, u kliničkoj praksi u kazneno-popravnim ustanovama, intervencije za veoma agresivne počinioce nisu uvek u skladu sa ovim teorijskim

* E-mail: kawabata@shokei.ac.jp.

pretpostavkama. Među počiniocima nasilnih i ozbiljnih krivičnih dela, neki pojedinci su nezreli i impulsivni, ali ipak relativno dobro reaguju na intervencije i verovatno će imati koristi od tretmana. Nasuprot tome, postoje i počinioci koji spolja deluju mirno, ali snažno opravdavaju sopstveno ponašanje, ostaju fiksirani na svest o sebi kao žrtvi i eksternalizaciju krivice, pa čak i poriču da imaju bilo kakav psihološki problem. Kod takvih pojedinaca, premda njihov bes često mogu isprovocirati i trivijalni događaji, čini se da postoje i poteškoće da se održi svest o konfliktu i ambivalenciji povezanoj sa sopstvenim besom i agresivnim ponašanjem. Negativne emocije i međuljudski sukobi brzo se razrešavaju zahvaljujući interpretacijama koje opravdavaju sopstvene postupke, usled čega takvi pojedinci često imaju nisku subjektivnu svest o sopstvenim problemima. Štaviše, čak i kada su podsticani da kognitivno reinterpretiraju situacije povezane sa agresijom iz alternativnih uglova, kognitivne operacije nalik na reevaluaciju ne moraju nužno dovesti do smanjenja besa ili unutrašnjeg konflikta, već mogu umesto toga poslužiti održanju ili jačanju kognitivne usklađenosti i samoopravdanja.

Ovakva klinička zapažanja ukazuju na potrebu preispitivanja uobičajene pretpostavke da reevaluacija, definisana kao smanjenje negativnih emocija putem reinterpretacije situacija, uvek predstavlja adaptivnu strategiju regulacije emocija. Drugim rečima, reevaluacija možda ne funkcioniše uvek tako da smanji sam bes ili agresiju; u nekim slučajevima može umesto toga funkcionisati na način koji održava ili opravdava bes i agresivne sklonosti. Ipak, ostaje pitanje da li bi takve kognitivne operacije zaista trebalo smatrati reevaluacijom u kontekstu teorije regulacije emocija. Promene u konstruisanju značenja usmerene na očuvanje kognitivne usklađenosti i samoopravdanja tradicionalno su razmatrane u vezi sa tehnikama neutralizacije, a mogu se promišljati i kroz kognitivne mehanizme predložene u okviru teorije motivisanog rasuđivanja.

Gros, koji je predložio procesualni model regulacije emocija, definisao je reevaluaciju kao „promenu načina na koji osoba razmišlja o situaciji kako bi se smanjio njen emocionalni uticaj" [5]. Važno je napomenuti da ova definicija eksplicitno ne ograničava redukovanu emociju isključivo na bes ili agresiju. S obzirom na ovu definiciju, kao i na uobičajenu tendenciju da se reevaluacija smatra adaptivnom, generalno se pretpostavljalo da reinterpretacija situacija funkcioniše tako da smanjuje bes i agresiju. Međutim, gore opisana klinička zapažanja ukazuju na to da reinterpretacija može delovati i tako da smanji subjektivnu nelagodnost koja proističe iz pretnji po samopoštovanje ili kognitivnu usklađenost, putem procesa koji uključuju eksternalizaciju krivice i samoopravdanje.

Iz ovog ugla, moguće je da ono što se tradicionalno tretiralo kao adaptivna reevaluacija takođe uključuje i oblike kognitivnog funkcionisanja koji se razlikuju od uobičajeno pretpostavljenih adaptivnih procesa redukovanja emocija. Ni novija empirijska istraživanja nisu pružila potpuno dosledne dokaze u prilog tradicionalnom shvatanju reevaluacije. Na primer, Troj i saradnici [7] su pokazali da adaptivnost reevaluacije varira u zavisnosti od kontrolabilnosti situacija, sugerišući da reevaluacija može biti manje efikasna ili čak maladaptivna u situacijama u kojima je moguće direktno delovanje ili rešavanje problema. Makrej i saradnici [8] su ukazali na to da reevaluacija nije jedinstvena strategija, već se sastoji od više taktika. Nadalje, Ford i saradnici [9] pokazali su da adaptivnost regulacije emocija fleksibilno varira u zavisnosti od situacionih i kontekstualnih faktora, sugerišući da strategije koje se tradicionalno smatraju adaptivnim ne moraju nužno funkcionisati adaptivno u svim okolnostima. Noviji pregledi dodatno ukazuju na to da efikasnost kognitivne reevaluacije u velikoj meri zavisi od kontekstualnih zahteva i individualnih razlika, kao i da pozitivna kognitivna reevaluacija može doprineti rezilijentnosti u nekim uslovima, dok u drugim funkcioniše na manje adaptivan način [10].

Uzimajući sve navedeno u obzir, cilj ovog istraživanja bio je da se preispita funkcija reevaluacije upoređivanjem grupe počinilaca nasilnih/ozbiljnih dela, koji su faktički ispoljili agresivno kriminalno ponašanje, sa grupom počinilaca krađe koji se nisu upuštali u direktnu međuljudsku agresiju. Naravno, kategorija krivičnog dela ne odražava direktno urođenu sklonost pojedinca ka agresiji. Ipak, poređenje počinilaca nasilnih dela i počinilaca dela koja nisu uključivala direktnu međuljudsku agresiju može pružiti smisleni uvid u odnos između agresije i reevaluacije, jer prva grupa nije samo prijavila agresivne sklonosti putem samoizveštavanja, već se faktički upustila u agresivno ponašanje prema drugima u realnim životnim okolnostima.

Hipoteze ovog istraživanja bile su sledeće: u poređenju sa počiniocima krađe, počinioci nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela će (1) pokazati kako veće sklonosti ka reevaluaciji, tako i veći bes, i (2) pokazati relativno niži subjektivni stres uprkos povećanom besu.

Metod

Uzorak

Ispitanike su činili zatvorenici muškog pola u kazneno-popravnim ustanovama u Japanu. Uzorak se sastojao od dve grupe počinilaca: grupe počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela i grupe počinilaca krađe. Grupa počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih

dela obuhvatala je zatvorenike osuđene za nasilna krivična dela koja uključuju direktnu međuljudsku agresiju, dok su grupu počinilaca krađe činili zatvorenici osuđeni za dela povezana sa krađom bez direktnog međuljudskog nasilja.

Konačan uzorak obuhvatio je 169 ispitanika. Među njima, 52 ispitanika su svrstana u grupu počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela, a 117 u grupu počinilaca krađe. Ispitanici sa istorijom nasilnih dela povezanih sa krađom svrstani su u grupu počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela, jer su se upustili u direktnu međuljudsku agresiju.

Prosečni uzrast grupe počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela bio je 45,31 godina (SD = 12,23), dok je prosečni uzrast grupe počinilaca krađe bio 50,56 godina (SD = 13,29).

Merni instrumenti

Bas–Perijev upitnik agresije (BPAQ)

Sklonost ka agresiji procenjivana je korišćenjem japanske verzije Bas–Perijevog upitnika agresije (BPAQ) [11]. BPAQ se sastoji od četiri podskale: *Fizička agresija, Verbalna agresija, Bes i Hostilnost.* U ovom istraživanju, podskala *Bes* tretirana je kao primarni pokazatelj sklonosti povezanih sa besom.

Koeficijenti interne konzistentnosti za podskale *Fizička agresija i Verbalna agresija* bili su relativno niski u ovom uzorku (*Fizička agresija:* α = 0,439; *Verbalna agresija:* α = 0,142). Uzimajući u obzir kaznено-popravnu sredinu, odgovori na stavke koje direktno procenjuju agresivno ponašanje mogli su biti pod uticajem socijalno poželjnog odgovaranja, odbrambenog odgovaranja ili institucionalne samoprezentacije. Stoga ove podskale nisu uključene u primarnu analizu i tretirane su samo kao dopunski pokazatelji.

Upitnik regulacije emocija (ERQ)

Sklonosti ka reevaluaciji i supresiji procenjivane su korišćenjem japanske verzije Upitnika regulacije emocija (ERQ) [12]. ERQ se sastoji od dve podskale koje mere kognitivnu reevaluaciju i supresiju emocija. U ovom istraživanju, podskala Reevaluacija korišćena je kao primarni pokazatelj sklonosti ka reevaluaciji.

Psihološki distres

Psihološki distres procenjivan je pomoću Keslerove skale psihološkog distresa K6, koja sadrži 6 ajtema [13].

Uravnoteženi inventar socijalno poželjnog odgovaranja (BIDR)

Socijalno poželjno odgovaranje procenjivano je pomoću Uravnoteženog inventara socijalno poželjnog odgovaranja (BIDR) [14]. BIDR uključuje podskale koje mere samoobmanjujuće preuveličavanje i upravljanje utiskom.

Subjektivni stres

Od učesnika je takođe traženo da procene subjektivni stres u nekoliko životnih domena, uključujući posao, porodicu i odnos sa zajednicom.

Postupak

Upitnici su primenjivani grupno u okviru kaznено-popravnih ustanova. Učešće je bilo dobrovoljno, a učesnici su obavešteni da njihovi odgovori neće uticati na tretman u ustanovi ili odluke o uslovnom otpustu.

Istraživanje je sprovedeno uz poštovanje etičkih standarda za psihološka istraživanja koja uključuju ljudske subjekte.

Statistička analiza

Razlike između grupa počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela i počinilaca krađe ispitivane su prvenstveno korišćenjem t-testova za nezavisne uzorke.

Pored toga, sprovedena je analiza koja kontroliše socijalno poželjno odgovaranje, primenom analize kovarijanse na skorovima samoobmane i upravljanja utiskom iz upitnika BIDR kao kovarijatama.

Veličine efekta izračunate su korišćenjem Koenovog d koeficijenta. Statističke analize sprovedene su pomoću programa IBM SPSS Statistics (verzija 20.0).

Rezultati

Razlike između grupa počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela i počinilaca krađe

Tabela 1 prikazuje deskriptivnu statistiku i komparativnu analizu glavnih varijabli istraživanja među grupama.

U poređenju sa grupom počinilaca krađe, grupa počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela pokazala je značajno više skorove na podskali *Bes* upitnika BPAQ. Pored toga, prema podacima dobijenim pomoću upitnika ERQ, grupa počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela pokazala je značajno veće sklonosti ka reevaluaciji.

Kada je reč o subjektivnom stresu, grupa počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela prijavila je značajno niže nivoe stresa u nekoliko životnih domena, uprkos ispoljavanju veće sklonosti ka besu. Nasuprot tome, prema podacima dobijenim pomoću skale K6, nije pronađena značajna razlika među grupama u pogledu psihološkog distresa.

U pogledu socijalno poželjnog odgovaranja, grupa počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela pokazala je značajno više skorove samoobmane na skali BIDR.

Iako je podskala *Fizička agresija* upitnika BPAQ pokazala relativno nisku internu konzistentnost u ovom uzorku (α = 0,439), dopunske analize su

Varijabla	Počinioci nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela M (SD)	Počinioci krađe M (SD)	t (df)	p
Starost	45,31 (12,23)	50,56 (13,29)	2,51 (105,72)	0,014
Samoobmana	51,06 (16,02)	43,12 (9,19)	−3,34 (66,41)	0,001
Upravljanje utiskom	43,90 (14,28)	46,50 (9,77)	1,19 (73,05)	0,237
Verbalna agresija	16,98 (3,18)	16,03 (9,30)	−0,99 (159,88)	0,324
Hostilnost	21,44 (4,50)	21,84 (4,16)	0,54 (91,43)	0,591
Fizička agresija	23,56 (6,58)	18,48 (9,69)	−3,97 (139,71)	<0,001
Bes	17,21 (4,12)	14,97 (4,10)	−3,26 (97,35)	0,002
Reevaluacija	27,21 (7,57)	24,65 (5,73)	−2,18 (78,10)	0,032
Supresija	15,58 (4,95)	16,01 (4,02)	0,55 (82,24)	0,582
K6 (psihološki distres)	5,92 (5,65)	7,10 (5,47)	1,27 (95,12)	0,209
Stres na radu	7,31 (3,78)	8,53 (3,06)	2,05 (82,02)	0,043
Porodični stres	6,08 (3,84)	7,62 (3,48)	2,48 (89,76)	0,015
Stres u zajednici	5,92 (3,46)	7,69 (3,57)	3,04 (100,69)	0,003

Napomena. Vrednosti se zasnivaju na t-testovima za nezavisne uzorke. Velčov t-test korišćen je kada je pretpostavka o jednakosti varijansi bila narušena. U ovom uzorku u kazneno-popravnoj ustanovi, podskale fizičke i verbalne agresije upitnika BPAQ pokazale su nisku internu konzistentnost (Kronbahova a = 0,439 i 0,142, respektivno). Stoga se ovi skorovi navode isključivo u deskriptivne svrhe i nisu naglašeni u primarnim analizama niti u interpretaciji.

Tabela 1. **Razlike između grupa počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela i počinilaca krađe**

pokazale da je grupa počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela takođe imala tendenciju ka višim skorovima fizičke agresije u odnosu na grupu počinilaca krađe. Međutim, zbog niske pouzdanosti ove podskale, dobijene nalaze treba tumačiti sa oprezom.

Budući da je grupa počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela bila značajno mlađa od grupe počinilaca krađe, sprovedene su dopunske analize kovarijanse sa uzrastom kao kovarijatom. Uzrast nije bio značajno povezan sa reevaluacijom, besom, samoobmanom niti bilo kojom merom subjektivnog stresa (p = 0,159–0,865). Nasuprot tome, grupa počinilaca ostala je značajno povezana sa reevaluacijom ($F(1,166) = 5,20$, $p = 0,024$), besom ($F(1,166) = 10,47$, $p = 0,001$), samoobmanom ($F(1,166) = 15,22$, $p < 0,001$) i merama subjektivnog stresa (p = 0,001–0,027). Ovi nalazi ukazuju na to da se uočene razlike među grupama ne mogu objasniti isključivo razlikama u uzrastu.

Analize koje kontrolišu socijalno poželjno odgovaranje

Kako bismo ispitali da li se uočene razlike među grupama mogu objasniti socijalno poželjnim odgovaranjem, sproveli smo dodatne analize koje kontrolišu skorove samoobmane i upravljanja utiskom iz upitnika BIDR.

Razlika među grupama u sklonosti ka reevaluaciji ostala je značajna i nakon kontrolisanja varijabli socijalno poželjnog odgovaranja. Slično tome, tendencija grupe počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela ka većem ispoljavanju besa i nižem subjektivnom stresu uglavnom je ostala nepromenjena.

Ovi nalazi ukazuju na to da se povećana sklonost ka reevaluaciji, uočena u grupi počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela, ne može u potpunosti objasniti samo socijalno poželjnim odgovaranjem ili odbrambenom samoprezentacijom.

Sažetak nalaza istraživanja

Uopšteno gledano, dobijeni podaci pokazuju da grupa počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela ispoljava paradoksalan obrazac koji karakterišu:

1. veća sklonost ka besu,
2. veća sklonost ka reevaluaciji, i
3. niži subjektivni stres.

Istovremeno, nije uočena značajna razlika među grupama u ukupnom psihološkom distresu merenom pomoću skale K6.

Uzeti zajedno, ovi nalazi ukazuju na to da sklonosti ka reevaluaciji, uočene kod počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela, ne moraju nužno biti odraz adaptivnog smanjenja besa, već mogu uključivati i oblike kognitivne reinterpretacije koji služe smanjenju subjektivne nelagodnosti, uz istovremeno održanje psihološke doslednosti u pogledu sklonosti povezanih sa besom i agresijom.

Diskusija

Teorijske implikacije

Nalazi ovog istraživanja mogu ukazivati na potrebu za preispitivanjem koncepta reevaluacije iz ugla procesualnog modela regulacije emocija [5]. Gros je konceptualizovao reevaluaciju kao strategiju „usmerenu na ono što prethodi reakciji", koja menja značenje situacije pre nego što se emocionalna reakcija u potpunosti razvije, dok je supresija konceptualizovana kao strategija „usmerena na reakciju", koja reguliše izražavanje već nastale emocionalne reakcije [5]. Međutim, u ovom istraživanju, grupa počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela pokazala je značajno veće sklonosti ka reevaluaciji od grupe počinilaca krađe, ali i veće sklonosti ka besu i pripadnost kategoriji krivičnih dela koja uključuju faktičko agresivno ponašanje. Ove nalaze je teško objasniti isključivo sa stanovišta uobičajenog shvatanja reevaluacije kao strategije usmerene na ono što prethodi reakciji, a u cilju smanjenja negativnih emocija.

U Grosovom proširenom procesualnom modelu, reevaluacija se može odvijati unutar rekurzivnog ciklusa Svet → Percepcija → Vrednovanje → Akcija → Svet... [6]. Teorijski gledano, ovakav okvir omogućava da bes koji je jednom nastao i bio potisnut kasnije bude obrađen pomoću reevaluacije u okviru narednog ciklusa. Međutim, u ovakvim slučajevima, reevaluacija može funkcionisati i na način koji se razlikuje od tradicionalno pretpostavljane funkcije redukovanja emocija.

Nadalje, u ovom istraživanju, grupa počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela demonstrirala je koegzistenciju visokog besa i niskog subjektivnog stresa, dok nije pronađena značajna razlika među grupama u psihološkom distresu merenom pomoću skale K6. Ovaj nalaz ukazuje na to da niži subjektivni stres uočen kod grupe počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela možda nije povezan sa smanjenjem generalizovane anksioznosti ili depresivnog distresa kao takvih, već pre sa razlikama u subjektivnoj proceni i konstruisanju značenja konkretnih životnih situacija, kao što su posao, porodica i odnosi u zajednici.

Uopšteno govoreći, perzistentnost besa povezana je sa pojačanim odgovorom na stres i psihološkim opterećenjem. Međutim, u ovom istraživanju, visok bes koegzistira sa niskim subjektivnim stresom u grupi počinilaca nasilnih/ozbiljnih krivičnih dela. S obzirom na to da hipoteza katarze — prema kojoj ispoljavanje agresivnog ponašanja oslobađa od stresa i negativnog afekta — nije dobila doslednu empirijsku podršku [15], koegzistenciju reevaluacije i besa u ovim nalazima teško je razumeti samo kao „neuspelu" reevaluaciju.

Reevaluacija se konvencionalno posmatra kao strategija koja menja kognitivno konstruisanje značenja radi boljeg prilagođavanja situacijama i smanjenja negativnih emocija [6, 7]. Međutim, nalazi ovog istraživanja sugerišu da postoji potreba za razmatranjem dodatnih funkcija reevaluacije, pored onih koje se tradicionalno pretpostavljaju. Novije teorijske elaboracije takođe ukazuju na to da kognitivna reevaluacija možda zahteva konceptualno preciziranje izvan svoje tradicionalne karakterizacije kao univerzalno adaptivne strategije [16].

Upitnik ERQ procenjuje sklonost ka kognitivnoj reevaluaciji, ali ne pruža informacije o sadržaju, cilju ili motivacionoj usmerenosti takve reinterpretacije. Stoga se adaptivna reinterpretacija, samoopravdavajuća reinterpretacija, racionalizacija i drugi oblici rekonstrukcije značenja ne mogu diferencirati u okviru ovakvog nacrta.

Jedna od mogućih hipoteza koja bi mogla da pruži koherentno objašnjenje za ove naizgled protivrečne nalaze jeste da ono što je mereno kao „reevaluacija" možda u manjoj meri služi smanjenju samog besa, a u većoj — smanjenju subjektivnog konflikta i nelagodnosti, konstruišući sklonost ka besu i agresiji kao psihološki samodosledne tendencije. Ovo istraživanje ne izjednačava samoopravdavajuću reinterpretaciju samu po sebi sa reevaluacijom. Umesto toga, ono sugeriše mogućnost da procesi kognitivnog konstruisanja značenja, mereni kao „reevaluacija", mogu uključivati i takve pravce funkcionisanja.

Gros je definisao reevaluaciju kao „promenu načina na koji osoba razmišlja o situaciji, kako bi se smanjio njen emocionalni uticaj" [5]. Ova definicija ne ograničava redukovanu emociju isključivo na bes i teorijski može uključivati oblike reevaluacije koji služe smanjenju konflikta ili nedoslednosti u slučaju pretnje po sopstvenu vrednost ili samoopravdanje. Nadalje, ERQ korišćen u ovom istraživanju meri sklonost ka izboru strategije reevaluacije, ali ne razlikuje pravac u kome takva kognitivna rekonstrukcija funkcioniše. Stoga, sklonosti ka reevaluaciji uočene u ovom istraživanju mogu uključivati i samoopravdavajuće oblike reinterpretacije.

Ovakvo tumačenje se takođe u širokoj meri poklapa sa nekoliko ranije predloženih teorijskih perspektiva. Prvo, tehnike neutralizacije, predložene u istraživanjima počinilaca krivičnih dela, opisuju kognitivne procese opravdavanja koji smanjuju osećaj krivice i konflikta povezan sa devijantnim ponašanjem, i mogu se delimično preklapati sa samoopravdavajućom rekonstrukcijom značenja koja se uslovno sugeriše u ovom istraživanju [17]. Pored toga, dobijeni nalazi se mogu sagledati i u svetlu koncepta motivisanog rasuđivanja [18], prema kome pojedinci ne konstruišu značenja nužno na osnovu objektivnih činjenica, već i u skladu sa motivacijom da očuvaju sliku o sebi i emocionalnu doslednost.

Iz ugla psihodinamske teorije, sklonosti ka reevaluaciji uočene u ovom uzorku počinilaca krivičnih dela mogu se takođe uslovno protumačiti kao procesi koji dele izvesne karakteristike sa racionalizacijom, funkcionišući ne samo kao adaptivne strategije regulacije emocija, već i kao sredstvo izbegavanja direktne konfrontacije sa sopstvenom agresijom i unutrašnjim konfliktom [19, 20]. Racionalizacija je konceptualizovana kao proces koji može privremeno smanjiti subjektivnu uznemirenost, istovremeno slabeći samorefleksiju u pogledu odgovornosti i unutrašnjeg konflikta [19, 20]. Međutim, budući da ovo istraživanje nije direktno procenjivalo racionalizaciju, neutralizaciju, motivisano rasuđivanje niti samoopravdavajuće kognitivne procese, ovakva tumačenja treba smatrati teorijskim hipotezama namenjenim objašnjenju uočene koegzistencije visokog besa, povišene reevaluacije i niskog subjektivnog stresa, a ne direktnim empirijskim zaključcima izvedenim iz dobijenih podataka.

Noviji dokazi, dobijeni u longitudinalnim istraživanjima, sugerišu da efikasnost reevaluacije može zavisiti od individualnih karakteristika i situacionih konteksta, otvarajući pitanje kod koga i pod kojim uslovima reevaluacija doprinosi psihološkoj adaptaciji [21].

Uzeti zajedno, nalazi ovog istraživanja sugerišu da povišene skorove reevaluacije ne bi trebalo automatski smatrati dokazom adaptivne regulacije emocija. Umesto toga, jedna od mogućih hipoteza je da neki oblici kognitivne rekonstrukcije, mereni kao reevaluacija, mogu funkcionisati tako da smanje subjektivnu nelagodnost, uz istovremeno održanje psihološki samodoslednih interpretacija sklonosti povezanih sa besom i agresijom.

Iako su noviji meta-analitički dokazi generalno potvrdili povezanost između reevaluacije i rezilijentnosti [22], dobijeni nalazi sugerišu da povišeni skorovi reevaluacije možda ne ukazuju nedvosmisleno na adaptivno funkcionisanje, posebno kod populacije počinilaca krivičnih dela.

Kliničke implikacije

Sa kliničke tačke gledišta, dobijeni nalazi ukazuju na to da povišene skorove reevaluacije treba tumačiti sa oprezom u kazneno-popravnim sredinama. Šire gledano, oni takođe sugerišu da se teorija regulacije emocija, teorija neutralizacije i koncept motivisanog rasuđivanja mogu promišljati u okviru šireg integrativnog okvira rekonstrukcije značenja. Kod nekih počinilaca krivičnih dela, izraženija kognitivna reevaluacija može smanjivati subjektivnu nelagodnost, istovremeno jačajući samoopravdavajuće interpretacije i odbrambene obrasce mišljenja, umesto da podstiče stvarnu psihološku promenu.

Ovi nalazi dodatno sugerišu da kognitivnu reevaluaciju ne bi trebalo smatrati dovoljnim ciljem tretmana, već pre jednom kognitivnom veštinom koja može doprineti rehabilitaciji počinilaca. U skladu sa tim, intervencije osmišljene da unaprede reevaluaciju trebalo bi da budu pozicionirane kao deo sveobuhvatnog programa tretmana, a ne sprovedene kao poseban cilj.

Savremena rehabilitacija počinilaca krivičnih dela generalno naglašava ciljeve tretmana kao što su priznavanje odgovornosti za sopstveno krivično delo, empatija prema žrtvama i motivacija za promenu. Poboljšanja u kognitivnoj reevaluaciji stoga ne treba vrednovati kao krajnji cilj sam po sebi, već u kontekstu toga da li olakšavaju napredak ka širim rehabilitacionim ciljevima. U suprotnom, unapređena reevaluacija može jednostavno ojačati samoopravdavajuću rekonstrukciju značenja, stvarajući privid psihološkog poboljšanja bez podsticanja smislene rehabilitacije.

Kvantitativna procena ostaje neophodna u praksi zasnovanoj na dokazima. Istovremeno, psihometrijske pokazatelje uvek treba tumačiti u širem kontekstu sveobuhvatne kliničke procene i kontinuiranog terapijskog posmatranja. Iz tog ugla, povišene skorove reevaluacije ne bi trebalo automatski tumačiti kao pokazatelje adaptivnog funkcionisanja ili terapijskog napretka, već ih pre valja razmatrati u kontekstu celokupnog psihološkog funkcionisanja počinioca i njegovog napretka ka širim ciljevima rehabilitacije.

Ograničenja i pravci budućih istraživanja

Ovo istraživanje je sprovedeno primenom nacrta poprečnog preseka i stoga ne može direktno utvrditi uzročne odnose unutar procesa regulacije emocija. Pored toga, upitnik ERQ korišćen u ovom istraživanju meri sklonost ka kognitivnoj reinterpretaciji, ali ne razlikuje direktno da li takva rekonstrukcija značenja funkcioniše u adaptivnim ili samoopravdavajućim pravcima. Takođe, ovo istraživanje nije direktno procenjivalo same procese neutralizacije ili motivisanog rasuđivanja. U skladu sa tim, interpretacije predložene u ovom istraživanju treba smatrati teorijskim zaključcima izvedenim iz uočenih obrazaca povezanosti.

Pored toga, ovo istraživanje se oslanjalo isključivo na mere samoizveštavanja primenjene u kazneno-popravnim ustanovama. Iako je problem socijalno poželjnog odgovaranja delimično rešen korišćenjem skale BIDR, uključujući njenu komponentu upravljanja utiskom, podaci samoizveštavanja prikupljeni u kazneno-popravnoj sredini i dalje mogu biti pod uticajem dodatnih faktora koji nisu u potpunosti obuhvaćeni skalom BIDR, kao što su

institucionalne norme, zabrinutost u pogledu mogućih posledica otkrivanja informacija, nepoverenje prema istraživačkim procedurama i stilovi odgovaranja oblikovani dugotrajnim izdržavanjem kazne.

S tim u vezi, iako je ovo istraživanje koristilo kategoriju krivičnog dela kao pokazatelj istorije međuljudske agresije među japanskim zatvorenicima muškog pola, klasifikacija krivičnog dela ne mora nužno direktno odražavati bazične agresivne crte pojedinca, a i drugi neizmereni faktori — kao što su kriminalna istorija (npr. broj prethodnih osuda ili recidivizam) i institucionalno okruženje (npr. nivo obezbeđenja, dužina izdržavanja kazne ili učešće u programima tretmana) — takođe su mogli doprineti uočenim razlikama među grupama. Iako su dodatne analize pokazale da ove razlike ostaju značajne i nakon kontrolisanja varijable uzrasta, nacrt ovog istraživanja ne može isključiti uticaj takvih neizmerenih varijabli.

Štaviše, budući da je uzorak u ovom istraživanju bio ograničen na japanske zatvorenike muškog pola, mogućnost uopštavanja nalaza ostaje ograničena. Procesi regulacije emocija takođe mogu biti oblikovani, bar delimično, kulturnim normama koje se odnose na doživljavanje, izražavanje i upravljanje emocijama. Japanska kultura se često opisuje kao kultura koja stavlja relativno snažan naglasak na harmoniju međuljudskih odnosa, emocionalnu suzdržanost i osetljivost na društveno vrednovanje. Takvi kulturni faktori mogu uticati na odnose između besa, subjektivnog stresa i kognitivne reevaluacije, uočene u ovom istraživanju. Stoga je potreban oprez prilikom uopštavanja i prenošenja dobijenih nalaza na počinioce krivičnih dela iz drugačijih kulturnih sredina.

Buduća istraživanja trebalo bi detaljnije da ispitaju odnose između emocija, konstruisanja značenja i ponašanja primenom eksperimentalnih i longitudinalnih nacrta. Takođe je neophodno razraditi nacrte istraživanja sposobne da direktno procene pravac u kome reevaluacija menja procese konstruisanja značenja.

Literatura

1. Anderson CA, Bushman BJ. Human aggression. Annu Rev Psychol. 2002;53:27–51. https://doi.org/10.1146/annurev.psych.53.100901.135231
2. Berkowitz L. Aggression: its causes, consequences, and control. New York: McGraw-Hill; 1993.
3. Lipsey MW, Landenberger NA, Wilson SJ. Effects of cognitive-behavioral programs for criminal offenders. Campbell Syst Rev. 2007;3(6):1–27. https://doi.org/10.4073/csr.2007.6
4. Henwood KS, Chou S, Browne KD. A systematic review and meta-analysis on the effectiveness of CBT-informed anger management. Aggress Violent Behav. 2015;25:280–292. https://doi.org/10.1016/j.avb.2015.09.011
5. Gross JJ. The emerging field of emotion regulation: An integrative review. Rev Gen Psychol. 1998;2(3):271–299. https://doi.org/10.1037/1089-2680.2.3.271
6. Gross JJ. Emotion regulation: Current status and future prospects. Psychol Inq. 2015;26(1):1–26. https://doi.org/10.1080/1047840X.2014.940781
7. Troy AS, Shallcross AJ, Mauss IB. A person-by-situation approach to emotion regulation: cognitive reappraisal can either help or hurt, depending on the context. Psychol Sci. 2013;24(12):2505–2514. https://doi.org/10.1177/0956797613496434
8. McRae K, Ciesielski B, Gross JJ. Unpacking cognitive reappraisal: Goals, tactics, and outcomes. Emotion. 2012;12(2):250–255. https://doi.org/10.1037/a0026351
9. Ford BQ, Mauss IB, Troy AS. Emotion regulation flexibility. Curr Opin Psychol. 2019;26:14–19.
10. Riepenhausen A, Wackerhagen C, Reppmann ZC, Deter HC, Kalisch R, Veer IM, et al. Positive cognitive reappraisal in stress resilience, mental health, and well-being: A comprehensive systematic review. Emot Rev. 2022;14(4):310–331. https://doi.org/10.1177/17540739221114642
11. Buss AH, Perry M. The aggression questionnaire. J Pers Soc Psychol. 1992;63(3):452–459.
12. Gross JJ, John OP. Individual differences in two emotion regulation processes. J Pers Soc Psychol. 2003;85(2):348–362.
13. Furukawa TA, Kawakami N, Saitoh M, Ono Y, Nakane Y, Nakamura Y, et al. The performance of the Japanese version of the K6 and K10 in the World Mental Health Survey Japan. Int. J. Methods Psychiatr. Res., 17: 152-158. https://doi.org/10.1002/mpr.257
14. Paulhus DL. Measurement and control of response bias. U: Robinson JP, Shaver PR, Wrightsman LS, ur. Measures of personality and social psychological attitudes. San Diego: Academic Press; 1991. p. 17–59.
15. Bushman BJ. Does venting anger feed or extinguish the flame? Catharsis, rumination, distraction, anger, and agressive responding. Pers Soc Psychol Bull. 2002;28(6):724–731. https://doi.org/10.1177/0146167202289002
16. Wang YX, Yin B. A new understanding of the cognitive reappraisal technique: an extension based on the schema theory. Front Behav Neurosci. 2023;17:1174585. https://doi.org/10.3389/fnbeh.2023.1174585
17. Sykes GM, Matza D. Techniques of neutralization: A theory of delinquency. Am Sociol Rev. 1957;22(6):664–670. https://doi.org/10.2307/2089195
18. Kunda Z. The case for motivated reasoning. Psychol Bull. 1990;108(3):480–498. https://doi.org/10.1037/0033-2909.108.3.480
19. Cramer P. Defense mechanisms in psychology today: Further processes for adaptation. Am Psychol. 2000;55(6):637–646. https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.6.637
20. Perry JC, Metzger JA. Introduction to dynamic concepts of personality and defense mechanisms. U: Schottenbauer MA, Glass CR, Arnkoff DB, Gray SH, Beutler LE, ur. Psychodynamic psychotherapy research: Evidence-based practice and practice-based evidence. Washington: American Psychological Association; 2014. p. 43–62.
21. Dawel A, Mewton P, Gulliver A, Farrer LM, Calear AL, Newman E, et al. For whom and what does cognitive reappraisal help? A prospective study. Cogn Ther Res. 2024;48(4):687–703. https://doi.org/10.1007/s10608-023-10407-3
22. Stover AD, Shulkin J, Lac A, Rapp T. A meta-analysis of cognitive reappraisal and personal resilience. Clin Psychol Rev. 2024;110:102428. https://doi.org/10.1016/j.cpr.2024.102428